

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
Reglementarea revizuirii în procesul civil

PROFESOR COORDONATOR
PROF. UNIV. DR. CLAUDIA ROȘU

DOCTORAND
Beatrix-Yvonne-Vesna Piess-Malimarcov

TIMIȘOARA

2019

CUPRINS:

Scurte considerații introductive

Obiectivele cercetării și metodologia aplicată în cadrul cercetării

Prezentare sintetică a capitolelor tezei de doctorat

Concluzii și propuneri de *lege ferenda*

***Cuvinte-cheie:* căi de atac, retractare, revizuire, hotărâri definitive, autoritate de lucru judecat, principiul securității raporturilor juridice**

Scurte considerații introductive

Lucrarea de față și-a propus a puncta importanța reglementării căilor de atac în orice sistem de drept, pornindu-se de la o scurtă prezentare a căilor extraordinare de atac în dreptul român și a câtorva particularități ale acestora, ca mai apoi lucrarea să se focalizeze pe studiul aprofundat al căii extraordinare de atac a revizuirii.

Este binecunoscut faptul că derularea raporturilor juridice civile implică sau se soldează adeseori și în mod inerent cu o serie de conflicte, rezultate fie din nerespectarea sau neîndeplinirea drepturilor sau obligațiilor celorlalte subiecte de drept implicate în desfășurarea acestora sau prin atingeri aduse terțelor persoane, situații de conflict care se materializează din punct de vedere juridic odată cu declanșarea procesului civil.

Hotărârile judecătorești sunt opere ale omului, rezultatul raționamentelor judecătorilor, astfel încât, din motive obiective sau subiective, nu toate dintre ele sunt legale și temeinice¹.

Chiar și după finalizarea judecății pe fond și pronunțarea hotărârii, pot exista și există nemulțumiri, întrucât adeseori participanții la proces se simt nedreptățiți de soluția pronunțată.

Astfel, în mod judicios s-a afirmat² că dreptul ar rămâne iluzoriu, dacă n-ar exista posibilitatea ocrotirii și apărării sale. La fel de iluzoriu ar rămâne dreptul și în situația în care soluția adoptată în urma judecății nu ar putea fi corijată cu ajutorul sistemului căilor de atac prevăzute de lege, pentru a exista garanția unei judecăți corecte și siguranța pronunțării unei hotărâri legale și temeinice, care să reflecte adevărul obiectiv.

De altfel, în psihologia umană există dintotdeauna ideea de „binele învinge răul”, practic ideea și dorința de dreptate, de reformare întru atingerea dreptății, impunându-se pe cale de consecință și în reglementarea căilor de atac, acest proces fiind rezultatul unei îndelungate evoluții istorice.

Potrivit art. 21 din Constituția României³, orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime, iar nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.

Garantarea accesului liber la justiție este asigurată atât la nivel constituțional, dar și de o serie de alte reglementări sau mijloace procesuale care facilitează apărarea drepturilor sau intereselor legale ale participanților la actul de justiție.

Căile de atac apar astfel ca un mijloc de redirecționare a litigiului pe calea prescrisă de lege, un instrument de natură să restabilească adevărul juridic, pe care trebuie să-l reflecte o hotărâre judecătorească⁴.

Astfel, majoritatea definițiilor ce au fost date în literatura de specialitate a căilor de atac surprind specificul căilor de atac de reformare, referindu-se la un examen al legalității și temeiniciei hotărârii atacate.

Definițiile oferite surprind esența/scopul căilor de atac, aceea de prerogativă recunoscută părților interesate/nemulțumite sau altor entități juridice ce au legitimare procesuală pentru a le exercita, de a contesta cele dispuse printr-o hotărâre judecătorească, însă unele dintre aceste definiții nu sunt exacte.

Personal sunt de părere că exercițiul căilor de atac reprezintă o consecință firească a actului de justiție, care debutează cu declanșarea procesului civil, continuă cu parcurgerea stagiilor firești ale acestuia, printre care și etapa judecății, ce include și faza căilor de atac și

¹ G. Boroi, *Căile de retractare* - Teză de doctorat, București, 1996, disponibilă la Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”.

² I. Stoenescu, G. Porumb, *Drept procesual civil român*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1966.

³ Publicată în Monitorul Oficial al României., Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

⁴ M. Lohănel, *Recursul în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 2.

ce culminează cu punerea în executare a hotărârilor judecătorești și care odată definitive se bucură de prezumția definitivă de adevăr – „*res iudicata pro veritate habitur*”.

Consacrarea căilor de atac în dreptul intern este totodată o reflexie a recunoașterii normelor supranaționale, aplicabile în materie civilă⁵, menite să garanteze accesul la justiție a fiecărui cetățean.

Cu referire la regulile care guvernează exercitarea căilor de atac, Curtea Constituțională⁶ s-a pronunțat în sensul că liberul acces la justiție nu presupune ca acesta să fie garantat la nivelul tuturor structurilor judecătorești și în ceea ce privește toate căile de atac prevăzute de lege, deoarece competența și căile de atac sunt stabilite exclusiv de legiuitor, care poate institui reguli distincte, în considerarea unor situații deosebite, particulare.

Suprimarea unor căi de atac în materie civilă poate fi întreprinsă, întrucât documente europene, precum Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu includ printre drepturile fundamentale și pe acela de a ataca o hotărâre judecătorească.

Astfel, statele își pot configura sistemul căilor de atac în materie civilă, așa cum consideră adecvat.

Potrivit disp. art. 129 din Constituție, „*împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii*”, sens în care, în jurisprudența Curții Constituționale s-a statuat că Legea fundamentală nu cuprinde dispoziții cu privire la obligativitatea existenței tuturor căilor de atac, ci statuează referitor la posibilitatea părților interesate și a Ministerului Public de a exercita căile de atac, în condițiile legii⁷.

În acest sens și disp. art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale consacră numai dreptul persoanei la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale, deci posibilitatea de a accede la un grad de jurisdicție, fără a se putea concluziona că reglementările internaționale în materie consacră accesul la toate gradele de jurisdicție ori la toate căile de atac reglementate la nivel național.

În materia civilă, preeminența dreptului nu poate fi concepută fără posibilitatea de a avea acces la instanțele judecătorești, acces ce nu impune *de plano* și obligativitatea reglementării unor căi de atac.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că dreptul de acces la tribunale nu este unul absolut. Dreptul de acces la o instanță este un drept pe care Convenția l-a recunoscut, însă nu l-a și definit, recunoscând astfel ca acesta să poată fi supus unor limitări admise implicit, în special cu privire la condițiile de admisibilitate a unei căi de atac, deoarece aceasta presupune prin însăși natura sa o reglementare statală.

Reglementarea naturii căii de atac ce se impune într-o anumită materie reprezintă atributul exclusiv al legiuitorului, care are posibilitatea de a institui, în considerarea unor situații speciale, norme speciale de procedură, derogatorii de la dreptul comun, cum este de pildă în materia contenciosului administrativ⁸.

⁵ C. Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Ediția 2, Ed. C. H. Beck, București, 2010, p. 362

⁶ Decizia nr. 99/2000⁶, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 169 din 4 aprilie 2011 și Decizia nr. 66/2001⁶, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 169 din 4 aprilie 2001.

⁷ Deciziile nr. 99 din 23 mai 2000, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 389 din 21 august 2000; nr. 16 din 21 ianuarie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 110 din 20 februarie 2003; nr. 1046 din 14 iulie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 577 din 19 august 2009; nr. 1034 din 14 septembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 763 din 16 noiembrie 2010, sau nr. 1415 din 20 octombrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 839 din 28 noiembrie 2011.

⁸ A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 462 din 17 septembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 775 din 24 octombrie 2014, în care s-a arătat că *legiuitorul are îndreptățirea*

Cu toate acestea, Curtea de la Strasbourg consideră că, în măsura în care dreptul de a ataca o hotărâre judecătorească este prevăzut în legislația unui stat parte la Convenție, instanța este chemată, conform aceluiași prevederi din Convenție, să soluționeze cauza, respectând toate condițiile instituite de art. 6 pct. 1.

Aceasta înseamnă că, deși art. 6 nu prevede el însuși în mod expres dreptul la dublul grad de jurisdicție în materie civilă, acțiunea aflată în calea de atac face parte din procesul de soluționare a cauzei și trebuie în consecință să respecte standardul minim fixat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În doctrină s-a arătat și că justiția modernă nu poate fi concepută în lipsa unor remedii procesuale⁹, iar fără existența unei căi de atac de reformare și cu caracter devolutiv, o justiție democratică este de neconceput¹⁰.

Art. 129 din Constituție prevede ca, atunci când legiuitorul prevede existența unor căi de atac în anumite materii, părțile să aibă posibilitatea efectivă să le exercite, consecință firească a liberului acces la justiție.

Dublul grad de jurisdicție în materie civilă nu este garantat prin legea fundamentală, însă jurisprudența relativ recentă a Curții Constituționale pare să contureze necesitatea garantării acestuia, motivat de faptul că, în sens contrar, însăși dreptul de acces la justiție ar fi afectat în substanța sa.

Raportat la revirimentul de practică judiciară a Curții Constituționale, începând cu anul 2012, s-a afirmat în literatura de specialitate că dreptul de a formula apel împotriva unei hotărâri judecătorești pronunțate în materie civilă este garantat, atâta timp cât, în viziunea Curții Constituționale, legiuitorul încalcă normele și principiile constituționale, atunci când încearcă să suprimă apelul sau orice cale de atac în anumite procese civile¹¹. Același autor a arătat și că este dacă nu greșit, cel puțin hazardat să se susțină că principiul dublului grad de jurisdicție nu este un principiu constituțional.

Personal, nu consider că ar fi vorba de consacarea implicită a dublului grad de jurisdicție în materie civilă, cu atât mai mult a unui principiu în acest sens, ci doar existența, ca regulă, a dublului grad de jurisdicție, acesta fiind legal consfințit în ceea ce privește majoritatea pricinilor civile.

Mai mult decât atât, apreciez că noua optică a Curții Constituționale reflectă doar orientarea sa jurisprudențială actuală, nicidecum statuarea cu titlu de principiu de ordin constituțional a dreptului de a ataca o hotărâre judecătorească, în măsura în care Constituția internă nu stabilește asemenea drepturi.

În ceea ce privește căile extraordinare de atac, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a reținut că revizuirea unei hotărâri judecătorești irevocabile poate interveni numai pentru un *defect fundamental*, care a devenit cunoscut numai după terminarea procesului, întrucât dacă acesta a fost sau devine cunoscut în cursul procesului, atunci părțile au obligația să se prevaleze de căile ordinare de atac.

constituțională de a considera materia contenciosului administrativ ca fiind una aparte, cu reguli specifice, inclusiv în ceea ce privește stabilirea căilor de atac". Astfel, Curtea a observat că, „în materia contenciosului administrativ, spre deosebire de dreptul comun unde hotărârile pronunțate în primă instanță pot fi atacate cu apel cu toate consecințele care decurg din aceasta, legiuitorul a optat pentru menținerea căii de atac a recursului, și nu pentru înlocuirea acestuia cu calea de atac a apelului”, soluție legislativă ce nu este de natură a restrânge accesul liber la justiție sau de a încălca dispozițiile art. 21 din Constituție și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

⁹ I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole: art. 1-1333*, Ed. Ch. Beck, București, 2013, p. 607.

¹⁰ I. Deleanu, *Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole. Vol. I: art. 1-621*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 583.

¹¹ A. Speriusi-Vlad, *Apelul în procesului civil*, Ed. Universul juridic, București, 2015, p. 15.

Unul dintre elementele fundamentale ale dreptului la un proces echitabil în fața unei instanțe, garantat de art. 6 § 1 din Convenție, este principiul securității raporturilor juridice, care prevede, printre altele, că soluția dată de către instanțe în mod definitiv oricărui litigiu să nu mai fie rejudecată¹², deoarece securitatea raporturilor juridice presupune respectarea caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești.

În opinia Curții, numai erorile de fapt ce nu devin vizibile decât la finalul unei proceduri judiciare pot justifica o derogare de la principiul securității raporturilor juridice, pe motiv ca ele nu au putut fi corectate prin intermediul căilor ordinare de atac¹³.

Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că reprezintă defect fundamental și care justifică revizuirea unei hotărâri intrată în puterea lucrului judecat, numai „circumstanțele nou descoperite”, iar nu „circumstanțele noi”. Circumstanțele care au legătură cu cazul, care existaseră în cursul procesului și nu fuseseră dezvăluite judecătorului, devenind cunoscute numai după terminarea procesului, sunt „nou descoperite”, în timp ce circumstanțele care privesc cazul, dar au luat naștere după proces, sunt „noi”.

Curtea a reamintit în jurisprudența sa și că simplul fapt că pot exista două puncte de vedere asupra aceluiași subiect¹⁴ ori simpla divergență de păreri, chiar și între doi experți, nu va putea reprezenta un asemenea defect fundamental și nu justifică desființarea unei hotărâri judecătorești intrate în puterea lucrului judecat.

Revizuirea nu trebuie să devină un apel deghizat, orice derogare de la caracterul său extraordinar fiind justificată, numai atunci când este fundamentată pe apariția unor circumstanțe substanțiale și imperios necesare, „niciuna dintre părți neavând dreptul să ceară revizuirea unei hotărâri irevocabile și obligatorii cu unicul scop de a obține o reanalizare a fondului cauzei, iar puterea de revizuire a instanțelor superioare ar trebui exercitată pentru a corecta erorile judiciare, nu pentru a realiza o nouă analiză a fondului cauzei”¹⁵.

În acest sens, Curtea a subliniat că statul trebuie să organizeze un sistem judiciar astfel încât să identifice procedurile înrudite și, acolo unde este necesar, să le conexeze sau să interzică instituirea unor noi proceduri cu privire la aceeași chestiune, pentru a evita reexaminarea unor cauze irevocabil soluționate pe calea unui apel deghizat, în sfera unor proceduri paralele¹⁶.

În opinia noastră, nu este situația în cazul reglementării noastre, motivele de revizuire fiind limitativ prevăzute, conturate de manieră precisă și fără a interfera cu motivele unei alte căi extraordinare de atac, respectiv contestația în anulare. De asemenea, s-a prevăzut și un

¹² Jurisprudența inițială a Curții și prin care s-a constatat încălcarea art. 6 prin prisma nerespectării securității raporturilor juridice s-a datorat existenței reglementării în legislația noastră a recursului în anulare și care permitea redeschiderea procedurilor în temeiul art. 330 din vechiul Cod de procedură civilă de către procurorul general al României; a se vedea, printre multe altele, cauza *Brumărescu* împotriva României din 30 septembrie 1999, pct. 62, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 28 noiembrie 2001; cauza *Bîrlă* împotriva României din 27 mai 2010, nr. 18.611/04, pct. 15 până la 20, disponibilă în limba engleză pe [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22birla%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-98932%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22birla%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-98932%22]}).

¹³ Cauza *Pchenitchny* împotriva Rusiei, nr. 30.422/03, AȘ 26, 14 februarie 2008., disponibilă pe [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-85105%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-85105%22]})

¹⁴ Cauza *Riabykh* împotriva Rusiei, nr. 52.854/99, AȘ 52, disponibilă pe [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2252854/99%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-61261%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2252854/99%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-61261%22]}).

¹⁵ Cauza *Urbanovici* împotriva României¹⁵, paragraful 29, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 614 din 31.08.2010.

¹⁶ Cauza *Roșca* împotriva Moldovei, nr. 6.267/02, AȘ 25, 22 martie 2005, disponibilă pe [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22display%22:\[%220%22\],%22languageisocode%22:\[%22RUM%22\],%22appno%22:\[%226267/02%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-112618%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22display%22:[%220%22],%22languageisocode%22:[%22RUM%22],%22appno%22:[%226267/02%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-112618%22]}).

intern al părții contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor respectivei încălcări, se acordă părții o sumă de bani cu titlu de reparație echitabilă¹⁹.

În dreptul intern, atunci când Curtea a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale, iar consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă, partea interesată are posibilitatea să solicite revizuirea hotărârii judecătorești definitive cu privire la care s-a constatat că există o încălcare a Convenției, potrivit art. 509 alin. 1 pct. 10 C. pr. civ..

Prin urmare, în legislația noastră este prevăzut un remediu pentru înlăturarea consecințelor în situația încălcării Convenției printr-o hotărâre definitivă și care nu mai poate fi reformată ori retractată.

S-a ridicat întrebarea dacă într-o atare situație revizuirea permite o înlăturare completă a încălcării pe care a suferit-o partea și când anume devine admisibilă revizuirea.

Din analiza formei actuale a art. 509 alin. 1 pct. 10 C. pr. civ. față de vechea sa reglementare²⁰, rezultă că pentru a fi admisibilă revizuirea întemeiată pe acest motiv, consecințele încălcării drepturilor fundamentale garantate de Convenție trebuie să continue să se producă. S-a pus și problema și dacă reparația echitabilă acordată părții cu titlu de daune morale de către Curte reprezintă o înlăturare completă a prejudiciului suferit, căci în caz afirmativ, revizuirea ar deveni inadmisibilă.

Instanța Europeană face o distincție clară între aplicarea principiului *restitutio in integrum* și acordarea unei satisfacții echitabile²¹.

În cauza *Lungoci contra României*²², Curtea Europeană a decis că cea mai potrivită soluție pentru a asigura punerea în conformitate a situației reclamantului pe plan național cu decizia instanței Europene este procedura revizuirii hotărârii în discuție.

Totodată, din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, rezultă că atunci când Curtea conchide că un reclamant nu a avut acces la o instanță stabilită prin lege, reparația cea mai adecvată ar fi, în principiu, rejudecarea sau redeschiderea procedurii în timp util și cu respectarea cerințelor art. 6 din Convenție.

Raportat la faptul că, în prezent nu se mai cere ca urmările grave ale încălcării Convenției și care continuă să se producă, să nu mai poată fi înlăturate altfel decât prin revizuire, apreciez că despăgubirea pecuniară acordată de Curte în temeiul art. 41 din Convenție ar putea fi suficientă, însă nu închide dreptul părții de uză și de calea extraordinară de atac.

Art. 509 alin. 1 pct. 10 C. pr. civ. prevede existența unei violări continue, când consecințele grave ale încălcării Convenției continuă să se producă și după pronunțarea hotărârii Curții, remediu cel mai eficace pentru remedierea acesteia rămânând revizuirea. În aceste situații satisfacția echitabilă acordată de Curte nu este în măsura a compensa integral prejudiciul suferit de partea vătămată, constând de pildă în încălcarea art. 6 privind dreptul la un proces echitabil sau a art. 8 privind dreptul la respectarea vieții particulare sau de familie.

De asemenea, sunt de părere că, ținând seama de forța obligatorie a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și principiile care guvernează executarea lor, acordarea de către Curte a satisfacției echitabile nu înlătura obligația statului de a executa hotărârea prin

¹⁹ În multiplele situații în care România a fost sancționată pentru folosirea abuzivă a recursului în anulare, cu consecința anulării arbitrare a unor hotărâri judecătorești definitive, cale de atac ce a fost abrogată din legislația noastră.

²⁰ Prevederea inițială dispunea pentru admisibilitatea revizuirii ca urmările încălcării să nu poată fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

²¹ Hotărârea din 30 septembrie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 28 noiembrie 2001.

²² Hotărârea din 26 ianuarie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 588 din 7 iulie 2006.

luarea de măsuri „individuale” pe calea revizuirii în vederea înlăturării consecințelor încălcării continue.

În același sens, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că²³, acordarea reparației echitabile de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu exclude admiterea revizuirii, ci, dimpotrivă sistemul național (prin revizuire) și sistemul Convențional (prin Convenție) se alătură pentru a asigura înlăturarea completă a efectelor încălcării Convenției și Protocoalelor.

Astfel, în mod judicios, s-a arătat că „oricum prin revizuire nu se realizează decât înlăturarea parțială a efectelor încălcării și care ține doar de o restabilirea unei situații de drept, căci starea de fapt nu mai poate fi restabilită, iar repararea prejudiciului cauzat prin tulburarea stării de drept nu se mai poate împlini decât pe calea acordării unei reparații bănești”.

Tot așa, corect s-a reținut că obligarea statului la plata unei sume de bani, ca și plata efectivă, reprezintă numai o latură a obligației statului de a executa o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului și nu exclude mijlocul juridic disponibil pe plan național menit să asigure punerea în conformitate a situației revizuentului pe plan național cu decizia instanței Europene, anume instituirea unei proceduri interne de revizuire a hotărârii naționale puse în discuție²⁴.

Concluzionând, statul este ținut să ia toate măsurile de natură a face să înceteze încălcarea constatată de instanța europeană și de a-i înlătura toate consecințele, iar dacă înlăturarea consecințelor produse de decizia a cărei revizuire se cere nu se pot înlătura decât prin retractarea acesteia și revenirea la situația anterioară pronunțării acesteia, revizuirea apare ca fiind cel mai eficace remediu.

Totodată, din jurisprudența conturată de instanța noastră de contencios constituțional nu putem observa decât că se conferă un grad de protecție sporit justițiabilului, legislația națională fiind sub acest aspect mai favorabilă în comparație cu reglementările internaționale.

²³ Decizia nr. 2537/2009 pronunțată de Secția a II-a civilă, disponibilă pe <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=50777>.

²⁴ *Ibidem*.

Obiectivele cercetării și metodologia aplicată în cadrul cercetării

Lucrarea începe prin a puncta importanța reglementării căilor de atac în orice sistem de drept.

Se pornește de la o scurtă prezentare a căilor extraordinare de atac și a câtorva particularități ale acestora, apoi lucrarea se focusează pe studiul aprofundat al revizuirii, cale extraordinară comună de retractare, modelându-se pe tiparul unei prezentări de tip monografic a instituției. Acest obiectiv al lucrării a plecat mai ales de la faptul că, revizuirea este o cale de atac de tradiție în dreptul nostru, fiind prevăzută de Codul de procedură civilă de la 1865, iar pe parcursul evoluției ei în dreptul român a fost extinsă și la situații de altă natură ce au reclamat intervenția sa.

Metodologia de cercetare a urmat logica și cronologia cercetării juridice, începând cu analiza normelor juridice interne incidente în materia căilor extraordinare de atac, studiul unor noțiuni și concepte specifice acestei materii, o aplecare profundă asupra aspectelor teoretice, de doctrină juridică, împreună cu culegerea de informații și date și sintetizarea acestora, pentru evidențierea unor aspecte contributive ale cercetării în plan teoretic în materia revizuirii.

Cercetarea științifică a urmărit structura cronologică a capitolelor din cuprinsul lucrării, începând cu prezentarea unor aspecte introductive privind căile de atac în dreptul procesual civil român, regulile generale prevăzute de Codul de procedură civilă în materia căilor de atac, reglementarea revizuirii în dreptul nostru, inclusiv o abordare comparativă a reglementării instituției în vechiul și în noul Cod de procedură civilă, culminând și cu analiza reglementării revizuirii în unele legislații de drept comparat.

Un argument în sprijinul abordării și cercetării temei a fost dat de importanța ce ar trebui acordată căilor de atac extraordinare, în virtutea condițiilor restrictive în care acestea pot fi exercitate, deosebita atenție cu care trebuie uzat de aceste remedii procesuale, precum și faptul că aceste instituții de drept procesual par a fi umbrite de calea ordinară de atac a apelului, cel mai des folosite în practică.

Data fiind multitudinea și diversitatea motivelor ce pot conduce la promovarea revizuirii, dar și contextul limitat al exercitării căii de atac, o cunoaștere amănunțită a condițiilor în care aceasta poate fi exercitată nu poate fi decât de folos, de aceea teza a urmărit să realizeze o cercetare bivalentă a temei, atât sub aspect teoretic, cât și din punct de vedere practic.

Astfel, lucrarea cuprinde o abordare teoretică a instituției revizuirii, cu referire la aspectele specifice acestei căi de atac, obiectul său, condițiile de admisibilitate, motivele de revizuire, procedura de judecată și soluțiile ce pot fi adoptate de către instanța de judecată.

Tema de cercetare, fiind aleasă din nevoia practicianului în drept de a cunoaște în profunzime specificul acestei căi de atac, condițiile în care aceasta poate fi exercitată cu succes, cât și procedura de judecată, capitolul al III-lea destinat reglementării revizuirii în procesul civil are un profund caracter practic, fiind selectată jurisprudență la nivel național, iar exemple relevante de practică judiciară se regăsesc de manieră structurată în cuprinsul fiecărui capitol și subcapitol.

Stadiul actual al cercetării științifice în materia căilor extraordinare de atac de retractare este unul satisfăcător, fiind publicate două monografii de referință în această materie, una dintre ele constituind-o însăși materializarea tezei de doctorat a d-nei judecătoarei Mihaela Cristina Mocanu²⁵, iar cealaltă fiind o valoroasă abordare atât din punct de vedere

²⁵ M. C. Mocanu, *Căile de atac de retractare în procesul civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2014.

teoretic, cât și din punct de vedere practic a celor două căi de atac de retractare din dreptul nostru procesual civil²⁶. De asemenea, un aport considerabil în materia cercetării științifice a căilor de atac în procesul civil îl aduce d-nul profesor Sebastian Spinei, care în lucrarea publicată²⁷ oferă o amplă perspectivă asupra reglementării căilor de atac în domeniul dreptului comparat, fiind prezentate reguli, instituții și soluții adoptate în restul țărilor europene.

Pentru o mai bună înțelegere a căii de atac, în cuprinsul lucrării se regăsește și o comparație între reglementarea anterioară a instituției revizuirii și cea din actualul Cod de procedură civilă.

De altfel, analiza istorică și interdisciplinară pe care teza de doctorat o realizează, în contextul modificărilor de substanță aduse Codului de procedură civilă român în anul 2013, reliefează importanța și actualitatea instituției cercetate în raport de actuala reglementare care, deși aduce elemente de noutate, păstrează o mare parte din vechea reglementare, astfel că vechea jurisprudență a instanțelor naționale nu și-a pierdut din importanță, fiind selectată după criteriul relevanței actuale.

În ceea ce privește culegerile de practică judiciară publicate, se observă că singurele cărți existente pe piață însumează practică judiciară relevantă în materia celor două căi extraordinare de retractare de până la apariția noului Cod de procedură civilă (2011)²⁸, astfel că prezenta cercetare și-a propus să selecteze practică judiciară recentă și de interes în materia căii de atac a revizuirii, începând cu anul 2011 și până în prezent, surprinzând inclusiv modificările aduse de noua legislație procesuală civilă în materie.

Din compararea diferențelor de reglementare, a rezultat o mai bună reglementare a instituției revizuirii în codul actual, atât în ceea ce privește definirea obiectului căii de atac, reșezarea motivelor de revizuire, reglementarea termenului de exercitare a căii de atac, soluționarea cererii de suspendare și procedura de judecată a revizuirii.

În noua reglementare motivele de revizuire sunt reglementate foarte clar, cu delimitarea distinctă a fiecărui motiv de revizuire în parte (cu excepția motivului de la art. 509 alin. 1 pct. 3 C. pr. civ. și în care se regăsesc reglementate două motive distincte de revizuire), la fel, în raport de fiecare motiv de revizuire în parte, legiuitorul prevede de când anume începe să curgă termenul pentru exercitarea căii de atac, conform art. 511 C. pr. civ..

De asemenea, reglementarea procedurii de judecată a căii de atac a revizuirii este mult mai elaborată, inclusiv în ceea ce privește posibilitatea suspendării executării hotărârii atacate, cât și privitor la căile de atac ce privesc hotărârea dată asupra revizuirii, asigurându-se astfel un grad de rigiditate și strictețe al legislației procedurale civile, cu scopul protejării principiului securității raporturilor juridice.

Întrucât numai o analiză transdisciplinară poate asigura o viziune completă asupra modului și scopului reglementării căii extraordinare de atac a revizuirii, lucrarea de față și-a propus alocarea unui întreg capitol reglementării revizuirii în varii legislații de drept comparat, capitol ce este gândit să răspundă la următoarele întrebări sau să găsească răspunsuri la următoarele chestiuni: ce îmbunătățiri s-ar impune în legislația noastră în materia căilor extraordinare de atac; motivele existente și care permit promovarea revizuirii acoperă multiplele situații ce s-ar putea ivi în practică și care ar reclama corectura/anularea/analiza lor prin intermediul acestui mijloc procesual; ce alte motive de revizuire și care se regăsesc în legislația altor state s-ar preta la realitățile socio-juridice din țara noastră și ar fi util de implementat în sistemul nostru de drept?

²⁶ A. Tabacu, *Contestația în anulare și revizuirea*, Ed. Universul Juridic, București, 2013.

²⁷ S. Spinei, *Reglementarea căilor de atac în dreptul procesual civil – drept român și drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2013.

²⁸ M. M. Pivniceru, G. Protea *Revizuirea în Procesul Civil. Practică Judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2010.

Nu s-a dorit limitarea studiului doar la modelul unuia dintre sistemele de drept european, cum ar fi cel german, ci culegerea de aspecte specifice și utile din legislația mai multor state (Franța, Italia, Spania, Republica Moldova), ce a adus cu sine și formularea de concluzii și propuneri *de lege ferenda* în vederea îmbunătățirii și inovării reglementării actuale, raportat la specificul și necesitățile dictate de realitatea juridică contemporană.

Reglementarea căilor de atac extraordinare în dreptul comparat nu diferă foarte mult de reglementarea acestora în legislația noastră.

Fiind căi extraordinare de atac, motivele de revizuire sunt distinct enumerate în fiecare legislație în parte și sunt de strictă interpretare.

La fel ca în legislația noastră, marea majoritate a motivelor de revizuire se întemeiază pe împrejurări survenite ulterior pronunțării hotărârii sau pe împrejurări necunoscute de instanță la momentul judecării cauzei, determinând așadar o eroare involuntară a judecății asupra chestiunilor de fapt.

Motivele de revizuire sunt în mare parte similare cu cele prevăzute la art. 509 alin. 1 C. pr. civ. român și sunt determinate de apariția unor împrejurări noi, necunoscute la momentul pronunțării hotărârii și care determină retractarea hotărârii în detrimentul securității raporturilor juridice.

Ca regulă, descoperirea de înscrisuri noi și care nu au putut fi înfățișate în procesul anterior dintr-o împrejurare mai presus de voința părților ori din cauza conduitei celeilalte părți, declararea ca fiind falsă a înscrisului/înscrisurilor pe care s-a fundamentat hotărârea ce se cere a fi revizuită, condamnarea martorului sau expertului pentru mărturie mincinoasă, dacă depoziția lor a fundamentat hotărârea, dolul/manoperele frauduloase folosite de parte pentru a determina o soluție favorabilă, se regăsesc reglementate ca motive de revizuire în mai toate legislațiile.

Revizuirea își păstrează și în dreptul comparat trăsătura de cale de atac de retractare, fiind dată în competența instanței care a pronunțat hotărârea a cărei retractare se cere, iar normele de judecată sunt aceleași care se aplică *mutatis mutandis* și restului acțiunilor. Singura deosebire o regăsim în legislația civilă spaniolă, unde competența de soluționare a revizuirii aparține fie Tribunalului Suprem, fie tribunalelor superioare de justiție, în funcție de legea aplicabilă în cauză, respectiv acte normative cu aplicare națională ori cu aplicare locală, opțiune ce se justifică pe de o parte, de importanța principiului securității juridice, iar pe de altă parte ținându-se seama că împotriva hotărârii instanței de revizuire nu este deschisă nicio cale de atac, astfel încât s-a apreciat necesară stabilirea competenței în materia revizuirii în favoarea celor mai înalte instanțe ale statului.

Legislația română are reglementate cele mai multe motive de revizuire, fiind reglementat un număr de 11 cazuri de revizuire, conform art. 509 alin. 1 C. pr. civ..

Într-un mod cu totul lăudabil, în acest fel se asigură un grad de rigiditate și strictețe al legislației procedurale civile și se protejează principiul securității raporturilor juridice.

În legislația noastră, motivele de revizuire sunt reglementate foarte clar, cu delimitarea distinctă a fiecărui motiv de revizuire în parte (cu excepția motivului de la art. 509 alin. 1 pct. 3 C. pr. civ. și în care se regăsesc reglementate două motive distincte de revizuire), la fel, în raport de fiecare motiv de revizuire în parte, legiuitorul prevede de când anume începe să curgă termenul pentru exercitarea căii de atac, conform art. 511 C. pr. civ., spre deosebire de legislațiile celorlalte state, unde momentul de debut al termenului de revizuire funcție de fiecare motiv în parte este opera doctrinei și jurisprudenței.

Se poate conchide că sistemele de drept moderne nu ar putea fi proiectate fără construcția căilor de atac care constituie încercarea de a reflecta adevărul obiectiv pentru a câștiga o justiție echitabilă.

Instituția revizuirii denotă o importanță considerabilă, astfel șansa instanței ce a emis

hotărârea de a o retracta și a corecta eroarea comisă oferă părții o siguranță eficace în vederea exercitării dreptului său de a avea acces la o instanță independentă și imparțială, așa precum prevede legislația națională, cât și Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Bibliografia ce a fost avută în vedere cu ocazia elaborării prezentei teze cuprinde tratate, cursuri, monografii, studii, articole publicate în dreptul nostru cu privire la această instituție de drept procesual, dar și bibliografie selectivă a autorilor străini în materia căilor extraordinare de atac, fără a fi omise culegerile de jurisprudență existente, precum și deciziile Curții Europene ale drepturilor omului în materia căilor de atac și manieră în care sunt respectate exigențele dreptului la un proces echitabil.

Prezentare sintetică a capitolelor tezei de doctorat

Lucrarea este structurată în cinci capitole.

Primul capitol cuprinde considerații introductive privind căile de atac în dreptul procesual civil român, al doilea capitol realizează o prezentare generală a căilor extraordinare de atac, surprinzând inclusiv reglementarea recursului în procesul civil, al treilea capitol și care constituie nucleul prezentei cercetări doctorale analizează reglementarea revizuirii în dreptul procesual civil român, fiind urmat în capitolele următoare de prezentarea reglementării revizuirii în unele legislații de drept comparat și de o abordare comparativă a reglementării instituției revizuirii în vechiul Cod de procedură civilă și în noua reglementare procesuală civilă.

Astfel, *primul capitol* debutează cu prezentarea unor aspecte introductive privind căile de atac recunoscute în dreptul nostru.

Capitolul cuprinde și succinte considerații introductive cu privire la căile de atac recunoscute în dreptul nostru, clasificarea acestora, cu sublinierea rolului și a importanței lor în ordinea socială și juridică.

Căile de atac pot fi privite ca ultime praguri jurisdicționale ce împiedică traversarea unei hotărâri care, în esență sa este contrarie stării de fapt și de drept rezultate din ansamblul probațional incident pricinii, dar care își pot dovedi eficiența numai în măsura în care au fost parcurse²⁹.

Garantarea accesului liber la justiție este asigurată atât la nivel constituțional, dar și de o serie de alte reglementări sau mijloace procesuale care facilitează apărarea drepturilor sau intereselor legale ale participanților la actul de justiție.

Actualul sistem procesual este conceput pe două grade de jurisdicție, judecata fiind împărțită între cea desfășurată în fața instanțelor de fond și cea realizată de către instanțele de control judiciar.

De asemenea, potrivit noului Cod de procedură civilă, recursul a fost reglementat ca și cale extraordinară de atac, alături de celelalte două căi extraordinare de atac cu tradiție în dreptul nostru, contestația în anulare și revizuirea.

Cunoscute încă din vechile legiuri, căile de atac au avut un parcurs ascendent, devenind proprii fiecărei țări³⁰ și fiecărei epoci, în așa fel încât să corespundă necesităților dictate de realitățile economico-sociale.

Căile de atac reprezintă una dintre cele mai importante instituții ale procedurii civile, având două funcții esențiale, garantarea dreptului la apărare prin acordarea posibilității părților să demonstreze că o hotărâre este nedreaptă și asigurarea unei practici unitare³¹.

Practic, importanța reglementării căilor de atac este indispensabilă în orice sistem de drept, fie pentru remedierea greșelilor de judecată, fie a celor izvorând din încălcarea unor norme de ordin procedural, posibilitatea pentru parte de a exercita o cale de atac reprezentând una dintre garanțiile dreptului la apărare.

Astfel, pe de o parte, se asigură pronunțarea unor hotărâri judecătorești definitive legale și temeinice, părțile având astfel certitudinea juridică că acestea sunt corecte și că dreptul lor nu a fost iremediabil compromis, ceea ce este de natură să întărească încrederea în serviciul public al justiției.

²⁹ I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ediția 5, Ed. C. H. Beck, București, 2010, p. 625.

³⁰ M. Lohănel, *op. cit.*, p. 2.

³¹ G. Porumb, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. Științifică, București 1962, p.11-12.

Prin punerea în executare a unei hotărâri judecătorești legale și temeinice se contribuie practic la consolidarea statului de drept, privind apărarea intereselor generale și garantarea ordinii de drept împotriva oricărei încălcări a legii, cu precădere a aceleia rezultată din însăși activitatea de judecată.

Pe de altă parte, sunt de părere că importanța specifică pe care căile de atac o reprezintă pentru fiecare dintre subiecții procesuali pasivi poate fi privită și prin prisma principiului acțiune-reacțiune sau al acțiunilor reciproce.

Astfel, împrejurarea că hotărârea ce se va pronunța ar putea fi desființată prin intermediul căilor de atac determină o conduită activă din partea tuturor subiecților procesuali implicați în activitatea de justiție. Părțile sunt stimulate să-și pună drepturile mai bine în valoare și să se apere cât mai complet, atât prin asigurarea administrării unui probatoriu cât mai fiabil, cât și prin invocarea în fața instanței a eventualelor încălcări ale dispozițiilor legale.

În ceea ce privește instanțele de judecată, acestea sunt obligate să aibă, în limitele legii, un rol activ, să respecte dispozițiile legale pe întreg parcursul judecății, să pună toată grija în opera de judecată, fapt ce are ca scop nu doar minimizarea erorilor, ci și creșterea calității hotărârilor judecătorești și implicit și a actului de justiție. Așadar, căile de atac constituie o pavăză puternică a legalității și împotriva arbitrarului judecătoresc³².

De asemenea, capitolul realizează și o analiză a regulilor generale prevăzute de actualul Cod de procedură civilă în materia căilor de atac, reguli cu valoare de principii și care până atunci au fost consfințite la nivel doctrinar, regăsindu-se enumerate în noua reglementare într-un capitol distinct, respectiv în Capitolul I, Titlul II din Cartea a II-a a C. pr. civ..

Principiul legalității căii de atac derivă din prevederile art. 129 din Constituție, text de lege ce consacră dreptul părților și al Ministerului Public de a apela la căile de atac, în condițiile legii.

Astfel, nu pot fi folosite alte mijloace de reformare sau retractare a hotărârilor judecătorești, în afara celor prevăzute de lege. Nu numai că mijloacele procesuale de atac a hotărârilor judecătorești sunt cele prevăzute de lege, dar și exercitarea acestora trebuie să se realizeze în condițiile legii, cât privește obiectul căii de atac respective, subiectele acesteia, termenul de exercitare a căii de atac, ordinea stabilită de lege etc.

Principiul ierarhiei căilor de atac este consacrat în mod expres de art. 459 C. pr. civ., și se remarcă cel mai bine în materia raportului dintre apel și recurs.

Exercitarea unui drept de către titularul său nu poate avea loc decât în cadrul prestabilit de legiuitor, cu respectarea anumitor reguli, între care și ordinea în care se exercită căile de atac și categoriile de hotărâri judecătorești supuse căilor ordinare și extraordinare de atac.

Acest principiu a fost în mod corect denumit și principiul succesiunii³³ căilor de atac, întrucât stabilește ordinea căilor de atac, la art. 459 alin. 1 C. pr. civ. arătându-se că nu pot fi exercitate căile extraordinare de atac, atâta timp cât partea are deschisă calea de atac a apelului.

Principiul unicității căii de atac interzice ca o parte să uzeze de două ori de una și aceeași cale de atac împotriva unei hotărâri, opunându-i-se excepția puterii de lucru judecat, ce poate fi invocată atât de partea interesată, cât și din oficiu.

Art. 460 C. pr. civ. consacră unicitatea dreptului de exercitare a căii de atac, prevăzând expres că „o cale de atac poate fi exercitată împotriva unei hotărâri numai o singură dată, dacă

³² I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Căile de atac și procedurile speciale*, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1981, p. 12.

³³ C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea specială conform noului Cod de procedură civilă*. Ediția 7, Ed. C. H. Beck, București, 2016, p. 5.

legea prevede același termen de exercitare pentru toate motivele existente la data declarării acelei căi de atac”.

Noile dispoziții de drept procesual civil consacră în mod expres și principiul neagrării situației în propria cale de atac, atât în privința apelului (art. 481 C. pr. civ.), cât și în privința recursului (art. 502 C. pr. civ.), însă acesta are aplicabilitate generală, în privința tuturor căilor de atac.

Utilitatea acestui principiu decurge și din principiul legalității, în urma exercitării căilor de atac, erorile de judecată sau neregularitățile existente în cuprinsul hotărârilor atacate urmând a fi corijate, cu consecința pronunțării unei hotărâri judecătorești legale, care să reflecte adevărul judiciar obiectiv.

Principiul disponibilității este reglementat de art. 9 C. pr. civ., iar aplicabilitatea sa în materia căilor de atac, deși nu este consacrată expres, constituie una dintre fațetele procesului civil.

Exercitarea căii de atac reprezintă una dintre formele de manifestare a principiului disponibilității, la fel cum renunțarea la calea de atac exercitată poate reprezenta o altă formă a acesteia, conform art. 406 C. pr. civ. sau soluționarea pe cale amiabilă a litigiului, prin încheierea unei tranzacții în fața instanței legal investite cu soluționarea căii de atac, potrivit art. 462 C. pr. civ..

Capitolul al II-lea al lucrării cuprinde o scurtă analiză a reglementării căilor extraordinare de atac, fără a se limita la instituția revizurii.

Capitolul debutează cu enumerarea căilor extraordinare de atac, așa cum prevăd disp. art. 456 C. pr. civ., unde legiuitorul însuși enumeră căile de atac, prevăzând că singura cale ordinară de atac este apelul, iar căile extraordinare de atac sunt recursul, contestația în anulare și revizuirea.

Reglementarea română actuală a sistemului căilor de atac permite atât un control judiciar ierarhic, cât și posibilitatea ca însăși instanța să poată reveni asupra unei hotărâri proprii, să o poată retracta dacă este greșită, bineînțeles în cazurile și în condițiile expres prevăzute de lege.

Este de reținut că fiecare cale de atac folosită are un obiect și o justificare proprie. Drept urmare în condițiile stabilite de lege căile de atac funcționează în mod autonom una față de alta.

În cadrul capitolului a fost realizată o prezentare generală a căilor extraordinare de atac recunoscute în dreptul nostru, fiind efectuată și o succintă analiză a căii de atac a recursului, fiind prezentate atât aspecte de ordin istoric privind evoluția în timp a căii de atac, cât și reglementarea recursului în prezent.

De manieră concisă au fost prezentate și căile extraordinare de retractare din dreptul nostru, respectiv contestația în anulare și revizuirea, fără a se insista asupra acesteia din urmă instituții, ce urmează a fi analizată în detaliu în capitolul următor.

A fost realizată o prezentare generală a contestației în anulare cu cele două forme ale sale: contestația în anulare de drept comun și contestația în anulare specială.

Spre deosebire de vechiul C. pr. civ., în prezent în noua reglementare este reglementat un singur motiv pentru exercitarea contestației în anulare obișnuită, determinat de vicierea procedurii de citare a părții, trecându-se în categoria contestației în anulare specială, necompetența instanței, alături de alte motive noi.

Așadar, contestația în anulare obișnuită, clasică cum am putea-o denumi, poate fi exercitată într-o singură situație, și anume pentru nelegala citare a contestatorului, în cazurile în care legea impune soluționarea cauzei cu citarea părților.

Au fost analizate condițiile de admisibilitate ale contestației în anulare de drept comun, obiectul căii de atac, procedura de judecată și soluțiile pe care le poate pronunța instanța de judecată.

O dezbatere interesantă a avut loc pe marginea naturii contestației în anulare de drept comun, în situația admiterii căii de atac, când instanța dispune anularea hotărârii pronunțată cu încălcarea principiului contradictorialității și a dreptului la apărare și procedează la rejudecarea pricinii, putând fi administrate toate probele prevăzute de lege.

Singura cale de atac devolutivă este apelul, acesta determinând o nouă judecată pe fond a pricinii, în limitele a ceea ce s-a cerut la prima instanță, atât sub aspectul situației de fapt stabilite la instanța de fond, cât și asupra dezlegării dată în drept speței, în vreme ce căile de atac nedeputive provoacă un control jurisdicțional asupra hotărârii atacate, fără însă să determine o nouă judecată a cauzei pe fond.

Chiar și așa, s-a apreciat în literatura de specialitate³⁴ că, contestația în anulare de drept comun nu poate fi calificată niciodată ca fiind cale de atac devolutivă, chiar dacă provoacă o nouă judecată a cauzei, întrucât aceasta nu se poate substitui căii ordinare de atac a apelului, singura care poate determina o nouă judecată pe fond a pricinii, sub toate aspectele.

Am apreciat că atunci când această cale de retractare este îndreptată împotriva unei decizii pronunțată în apel, prin anularea hotărârii pronunțate se trece la judecarea din nou a pricinii, care bineînțeles că într-o atare situație nu poate urma decât configurația din apel, prezentând astfel caracter devolutiv.

Așadar, contestația în anulare de drept comun, când este îndreptată împotriva unei decizii pronunțată de instanța de apel și este admisă, prezintă caracter devolutiv, pricina putând fi rejudecată sub toate aspectele, însă, în restul situațiilor această cale de atac nu prezintă caracter devolutiv.

Analiza a continuat cu prezentarea contestației în anulare specială, fiind detaliate și cercetate toate motivele pentru formularea acestei căi de atac, prevăzute la art. 503 alin. 2 C. pr. civ., cu indicarea de exemple concrete de jurisprudență.

Un întreg subcapitol a fost dedicat procedurii de judecată a contestației în anulare și soluțiilor pronunțate de instanța de judecată în respectiva cale de atac.

Noua reglementare stabilește la art. 508 C. pr. civ. dispoziții detaliate cu privire la modul de soluționare a contestației în anulare. Astfel, la alin. 1 se prevede că această cale extraordinară de atac se soluționează de urgență și cu precădere, dispunându-se citarea părților și aplicarea dispozițiilor procedurale proprii judecării ce a condus la pronunțarea hotărârii atacate.

Deși nu există dispoziții speciale, derogatorii în ceea ce privește regularizarea cererii de contestație în anulare, dată fiind urgența prevăzută de însuși legiuitor, primul termen de judecată trebui fixat cu celeritate, sens în care odată cu primirea unei astfel de cereri va fi fixat și primul termen, concomitent cu comunicarea acțiunii și a înscrisurilor atașate, în vederea formulării întâmpinării, în sprijinul unei atare soluții fiind și dispozițiile art. 508 alin. 2 C. pr. civ..

Legea impune ca cel care formulează o contestație în anulare să indice în același timp toate motivele de contestație care ar justifica cercetarea și admiterea căii de atac, sub sancțiunii inadmisibilității unei contestații în anulare ulterioare, chiar dacă motivul invocat ar fi unul diferit și invocat în termen. Textul de lege instituie așadar, unicitatea contestației în anulare în raport de aceeași parte, indiferent de motivele invocate și de momentul când acestea s-au ivit, partea având obligația să indice toate motivele care întemeiază contestația sa în anulare, sub sancțiunea inadmisibilității unei contestații ulterioare.

³⁴ M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 30.

Competența va fi verificată și atrasă în funcție de fiecare motiv de contestație în anulare în parte, în acord cu art. 505 alin. 2 C. pr. civ., nefiind aplicabile dispozițiile privitoare la prorogarea de competență.

Noua reglementare a instituit un termen unic pentru exercitarea acestei căi de atac, și anume 15 zile de la comunicarea hotărârii, dar nu mai târziu de 1 an de la data când aceasta a rămas definitivă, iar motivarea căii de atac trebuie să se facă în termenul de 15 zile prevăzut de art. 506 alin. 1 C. pr. civ., sub sancțiunea nulității căii de atac, ce poate fi ridicată inclusiv din oficiu de către instanța de judecată.

În actuala reglementare, la art. 508 alin. 3 C. pr. civ. sunt cuprinse soluțiile pe care le poate adopta instanța, după cum este sau nu posibilă anularea hotărârii atacate și soluționarea cauzei la același termen de judecată.

Astfel, ori de câte ori este posibil și numai dacă motivul de contestație este întemeiat, instanța pronunță o singură hotărâre, prin care anulează hotărârea atacată și soluționează cauza. În caz contrar, instanța pronunță anularea hotărârii atacate și stabilește termen în vederea soluționării cauzei printr-o nouă hotărâre, situație în care hotărârea de anulare nu poate fi atacată separat (ci numai împreună cu hotărârea de soluționare a cauzei).

Potrivit art. 508 alin. 4 C. pr. civ., hotărârea pronunțată în contestație în anulare este supusă aceluiași căi de atac ca și hotărârea atacată, iar hotărârea pronunțată într-o contestație în anulare specială, față de obiectul său, este definitivă.

În cuprinsul aceluiași capitol a fost realizată și o succintă prezentare a căilor de atac prevăzute în legile speciale, mijloace de control a hotărârilor judecătorești sau a altor organe cu activitate jurisdicțională prevăzute în legi speciale, de pildă plângerea contravențională, cererea de reexaminare (împotriva aplicării amenzii judiciare, modului de stabilire a taxei judiciare de timbru, modului de soluționare a cererii de acordare ajutor public judiciar), opoziția prevăzută de art. 90 din Legea nr. 58/1934 și art. 68 din Legea nr. 59/1934, contestația, acțiunea în anulare, toate aceste instrumente juridice având aceeași finalitate, de îndreptare a neregulilor survenite în actele sau hotărârile judecătorești emise.

Capitolul al III-lea constituie punctul central al lucrării și cuprinde o abordare exhaustivă a căii de atac a revizuirii, cuprinzând o amplă analiză a instituției, atât la nivel teoretic, cât și prin prisma utilității practice a reglementării sale, inclusiv impactul important adus de anumite decizii ale Curții Constituționale.

Capitolul începe cu prezentarea unor aspecte de ordin istoric privind reglementarea revizuirii în dreptul procesual civil român și evoluția acestei instituții de-a lungul timpului, revizuirea fiind o instituție de tradiție a dreptului românesc, dovedindu-și utilitatea și în prezent.

În esență, revizuirea și-a păstrat de-a lungul timpului fizionomia de cale extraordinară de atac, îndreptată împotriva unor hotărâri irevocabile și definitive, intrate în autoritate de lucru judecat.

Cu trecerea anilor fie s-au reformulat motivele de revizuire existente, fie s-au adăugat motive noi de revizuire, dictate de realitățile juridice.

Chiar și așa, revizuirea și-a păstrat menirea de a îngădui desființarea unor hotărâri judecătorești definitive, pronunțate cu încălcarea adevărului material sau a legalității.

În cuprinsul capitolului, care constituie nucleul cercetării doctorale au fost analizate particularitățile și caracterele juridice ale revizuirii, obiectul și subiectele căii de atac, condițiile de admisibilitate, cazurile de revizuire, procedura de judecată și soluțiile ce pot fi pronunțate de instanța de revizuire, fiecare cu indicarea și rezumarea de practică judiciară relevantă și îmbinarea aspectelor teoretice cu cele de practică judiciară.

După realizarea unei clasificări a motivelor de revizuire, expres și limitativ prevăzute de lege la art. 509 C. pr. civ., s-a procedat la o analiză aprofundată a fiecărui caz de revizuire în parte, fiind sintetizate atât orientările doctrinare, cât și cele jurisprudențiale.

Un subcapitol a fost dedicat reglementării revizuirii în materia contenciosului administrativ, potrivit disp. art. 21 alin. 2 din Legea contenciosului administrativ³⁵, respectiv în cazul pronunțării unor hotărâri judecătorești, rămase definitive, cu încălcarea principiului priorității dreptului comunitar.

A fost supusă analizei și necesitatea reglementării unor noi motive de revizuire, Curtea Constituțională pronunțându-se asupra constituționalității prevederilor art. 322 din vechiul C. pr. civ.³⁶, statuând că „*interesul legat de stabilitatea hotărârilor judecătorești definitive, precum și a raporturilor juridice care au fost supuse controlului instanțelor prin hotărârile respective a impus ca legea să stabilească riguros și limitativ cazurile și motivele pentru care se poate exercita această cale de atac, precum și modul în care acestea pot fi probate*”.

S-a intenționat introducerea unor noi motive de revizuire în materie civilă, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 95/2016 pentru prorogarea unor termene, precum și pentru instituirea unor măsuri necesare pregătirii punerii în aplicare a unor dispoziții din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, aceste dispoziții cuprinse în legea de aprobare a ordonanței de urgență de mai sus, picând testul controlului de constituționalitate³⁷.

Îndeaproape a fost studiată și procedura judecătii revizuirii, cu analiza subiectelor revizuirii, a instanței competente, termenului de formulare a cererii de revizuire, fiind surprinse regulile de judecată, soluțiile concrete pe care le poate pronunța instanța de revizuire și căile de atac împotriva hotărârilor pronunțate în revizuire.

Potrivit art. 513 alin. 1 C. pr. civ., cererea de revizuire se soluționează potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecătii finalizate cu hotărârea atacată, sens în care cererea se va regulariza în funcție de specificul acțiunii/obiectul acțiunii hotărârii a cărei revizuire se solicită.

La o primă vedere, pare că rolul activ al instanței în procedura revizuirii este redus, instanța având obligația de a verifica dacă cererea de revizuire este formulată în termenul prevăzut de lege, dacă motivul invocat se încadrează într-unul din cazurile de revizuire expres prevăzute de lege și dacă sunt întrunite condițiile de admisibilitate în raport de motivul de revizuire arătat, dezbaterile fiind limitate la admisibilitatea revizuirii și la faptele pe care aceasta se întemeiază, după cum se prevede la art. 513 alin. 3 C. pr. civ.. Această concluzie pare a fi întărită și de faptul că până la constatarea admisibilității căii de atac și judecătii propriu-zise a căii de atac, există o hotărâre judecătorească definitivă, care se bucură de autoritate de lucru judecat și care reflectă adevărul aflat în judecata anterioară, adevărul judiciar.

Potrivit art. 513 alin. 3 C. pr. civ., dezbaterile sunt limitate la admisibilitatea revizuirii și la faptele pe care se întemeiază³⁸.

S-a arătat³⁹ că această dispoziție aduce mai multă precizie în legătură cu limitele revizuirii, soluție ce este în concordanță cu caracterul extraordinar al acestei căi de atac de retractare.

³⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1154 din 7 decembrie 2004. Această lege a fost modificată și completată în mai multe rânduri. Prin Legea nr. 262/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 30 iulie 2007 a fost introdus articolul enunțat.

³⁶ Decizia Curții Constituționale nr. 266 din 6 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 379 din 19 mai 2008.

³⁷ Decizia Curții Constituționale nr. 377 din 31 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 586 din 21 iulie 2017.

³⁸ Această dispoziție a fost introdusă în Codul de procedură civilă prin OUG nr. 138/2000, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 479 din 2 octombrie 2000.

Însă chiar și așa, nici în această etapă, rolul activ al instanței nu poate fi *de plano* negat ori anihilat, instanța putând să ceară părților să prezinte explicații, oral sau în scris, precum și să pună în dezbaterea lor orice împrejurări de fapt sau de drept care duc la dezlegarea pricinii în vederea stabilirii admisibilității căii de atac.

Ținând seama de dispozițiile art. 511 alin. 4 C. pr. civ., motivarea cererii de revizuire trebuie să se facă până la expirarea termenului de revizuire, sub sancțiunea anulării cererii de revizuire, fiind preferabil ca susținerea motivelor de revizuire să se depună odată cu înregistrarea cererii la instanță.

În actuala reglementare, dacă cererea de revizuire nu va fi motivată în termenul legal sau dacă în motivarea acesteia nu se va regăsi niciunul dintre cele 11 cazuri de revizuire prevăzute de art. 509 C. pr. civ., cererea va fi constatată nulă, iar soluția instanței va fi de anulare a cererii de revizuire, iar nu de respingere ca inadmisibilă, soluție regăsită în vechea practică judiciară.

Au fost surprinse și ultimele modificări aduse în materie prin Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative⁴⁰, la cazul de revizuire bazat pe hotărâri potrivnice fiind inclusă, în mod implicit și încălcarea efectului pozitiv al autorității de lucru judecat.

Astfel, la art. 513 alin. 4 C. pr. civ. se prevede că „dacă instanța încuviințează cererea de revizuire, ea va schimba, în tot sau în parte hotărârea atacată, iar în cazul hotărârilor potrivnice, ea va anula cea din urmă hotărâre și, după caz, va trimite cauza spre rejudecare atunci când s-a încălcat efectul pozitiv al autorității de lucru judecat”.

Prevederile art. 513 alin. 3 C. pr. civ., conduc la concluzia că, într-o fază prealabilă, se discută admisibilitatea cererii de revizuire prin prisma motivelor invocate și, numai în ipoteza în care cererea este găsită admisibilă, se procedează la rejudecare.

Prin urmare, în situațiile în care instanța nu este în măsură să rezolve dintr-o dată fondul cauzei, fiind necesară administrarea unor dovezi, ea va pronunța o încheiere de admitere în principiu, fixându-se termen pentru judecată, după care se vor administra probele necesare și se va pronunța o nouă hotărâre.

Singura situație în care *de plano* nu ar fi necesară pronunțarea unei încheieri de admitere în principiu a cererii de revizuire este situația existenței hotărârilor potrivnice, când instanța nu face decât să anuleze ultima hotărâre dată cu încălcarea puterii de lucru judecat. În această ultimă situație s-a arătat că discuția asupra admisibilității cererii în principiu se confundă cu judecarea cauzei în fond, situație în care prin forța lucrurilor nu se putea pronunța decât o singură hotărâre⁴¹.

După cum se poate observa, fiecare caz de revizuire în parte se soluționează ținându-se seama de specificul său.

Există situații în care partea invocă concomitent mai multe motive de revizuire, sens în care s-a arătat în doctrină că⁴², într-o atare situație, se va examina și se va pronunța soluția în legătură cu acel caz care prilejuiește discuția cea mai largă.

Așa, de pildă, atunci când se invocă prin aceeași cerere, atât motivul de revizuire prevăzut de art. 509 alin. 1 pct. 8, cât și cel de la pct. 9 C. pr. civ., primează analiza motivului constând în lipsa prezentării în instanță din cauză de forță majoră, iar mai apoi contrarietatea de hotărâri, întrucât instanța de revizuire va trebuie să examineze, în primul rând, împiedicarea părții de a se prezenta la judecarea cauzei, urmând ca mai apoi, în situația

³⁹ I. Leș, *op. cit.*, p. 838.

⁴⁰ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1074 din 18 decembrie 2018.

⁴¹ Gh. I. Chivulescu, I. V. Socec, *op. cit.*, p. 294.

⁴² *Ibidem*.

admiterii cererii pe acest motiv și a anulării hotărârii atacate pe acest motiv, partea să-și poată susține pe fond celelalte cazuri de revizuire, care în această ipoteză devin probleme de fond⁴³.

Se întrevăd în practică varii soluții de respingere a cererii de revizuire, fie în temeiul unor excepții de procedură, fie ca fiind inadmisibilă ori pe fond, ca fiind neîntemeiată.

Revizuirea va fi respinsă ca fiind inadmisibilă atunci când hotărârea supusă revizuirii nu se încadrează în sfera hotărârilor ce pot face obiectul acestei căi de atac extraordinare⁴⁴, atunci când criticile formulate nu se înscriu în motivele limitativ prevăzute de textul de lege⁴⁵, când nu se indică nici un motiv de revizuire din cele prevăzute de lege⁴⁶, când se bazează pe un motiv de revizuire abrogat sau inexistent⁴⁷ sau când revizuirea este promovată de un revizuent care nu are calitatea de parte⁴⁸.

Instanța de revizuire poate pronunța și alte soluții, de pildă în baza unor excepții procesuale, anulând ca netimbrată cererea de revizuire, respingând-o ca tardiv formulată, admițând excepția de necompetență materială ori teritorială a instanței și declinându-și corespunzător competența, anulând cererea de revizuire ca nemotivată înăuntrul termenului de exercitare a căii de atac, constatând intervenită perimarea cererii de revizuire, respingând cererea de revizuire introdusă de intervenientul accesoriu ca neavenită, etc. Variile soluții pe care le poate adopta instanța de revizuire au fost analizate în mod punctual, atât cu argumente de ordin teoretic, cât și cu exemple punctuale din practica instanțelor de judecată.

A fost rezumată și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu aplicabilitate în domeniu, reținându-se că revizuirea unei hotărâri judecătorești irevocabile poate interveni numai pentru un *defect fundamental*, care a devenit cunoscut numai după terminarea procesului, întrucât dacă acesta a fost sau devine cunoscut în cursul procesului, atunci părțile au obligația să se prevaleze de căile ordinare de atac, securitatea raporturilor juridice presupunând respectarea caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești.

Instituția revizuirii denotă o importanță considerabilă, posibilitatea instanței ce a emis hotărârea de a o retracta și a corecta eroarea comisă, oferind părții o siguranță eficace în vederea exercitării dreptului său de a avea acces la o instanță independentă și imparțială, așa precum prevede legislația națională, cât și Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Noul Cod de procedură civilă preia în principal (cu excluderea motivului prevăzut la art. 322 pct. 1 din fosta reglementare) aceleași motive de revizuire, pe care le reasează, formându-se 11 motive de exercitare a acestei căi de atac.

⁴³ Decizia Curții Supreme nr. 1190/1950, *apud* Gh. I. Chivulescu, I. V. Socec, *op. cit.*, nota de subsol 1, p. 295.

⁴⁴ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 603 din 29 martie 2017, pe <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135221>; Tribunalul Hunedoara, Secția I-civilă, decizia nr. 74/R/11.05.2017, pronunțată în dosarul nr. 210/97/2017, nepublicată.

⁴⁵ De pildă, prin cererea de revizuire, recurentul a solicitat schimbarea în tot sau în parte a sentințelor civile pronunțate de Judecătoria Rm. Vâlcea, precum și suspendarea executării acestora, pe motiv că este grav bolnav și nu poate presta activități fizice, din care să obțină venituri pentru a achita contravaloarea amenzilor aplicate constatându-se că motivul de revizuire invocat de recurent nu se încadrează în nici unul din cazurile prevăzute expres de legiuitor și ca atare în mod corect instanța de fond a respins cererea de revizuire, soluție menținută în calea de atac. În acest sens, Tribunalul Vâlcea, Secția a II-a civilă, decizia nr. 1561/15.12.2011, pronunțată în dosarul nr. 13319/288/2010, nepublicată.

⁴⁶ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 558 din 28 martie 2017 pe <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135052>; Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, Decizia nr. 456 din 15 martie 2017 pe <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=134272>.

⁴⁷ M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 326.

⁴⁸ G. C. Frențiu, D. L. Băldean, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 1032.

Revizuirea poate privi atât greșeli de judecată, datorate necunoașterii unor elemente decisive cu privire la cauză, cât și unor greșeli de procedură.

Motivele de revizuire nu pot fi extrapolate la alte ipoteze de lucru asemănătoare, fiind strict și limitativ enumerate de lege. În același sens s-a pronunțat și Curtea Constituțională⁴⁹, statuând că motivele de revizuire nu pot fi extinse și nici completate pe calea controlului constituțional, această posibilitate aparținând doar autorității legiuitoare.

S-a reușit plasarea aspectelor de teorie în câmpul practic, fiind selectată practică judiciară reprezentativă, provenind atât de la instanța supremă, cât și de la varii judecătoria și tribunale naționale (atât hotărâri judecătorești publicate, cât și nepublicate, obținute prin accesarea ECRIS-ului), practica judiciară regăsindu-se de manieră structurată în analiza fiecărui caz de revizuire în parte.

Au fost analizate și problemele de practică neunitară ce s-au ivit în materia cercetată sau apreciate de doctrină ca fiind controversate, inclusiv prin prezentarea și compararea soluțiilor argumentate din perspectiva ambelor opinii, în special în ceea ce privește secțiunea lucrării dedicată motivelor de revizuire, căreia i s-a acordat o atenție deosebită.

S-a urmărit și dinamica soluțiilor propuse literatura de specialitate și de practica judiciară, în anumite cazuri observându-se o modificare evidentă a soluțiilor propuse anterior.

Trebuie amintit că studiul de față a sintetizat practică judiciară recentă a instanțelor de judecată în materia revizuirii, fără a se mărgini numai la cazurile de revizuire, exemple relevante din practică regăsindu-se amintite în cadrul fiecărui capitol și subcapitol, în analiza reglementării instituției revizuirii în ansamblu, pornind de la titularii dreptului de sezină, particularitățile cererii de revizuire, condițiile de admisibilitate, termenul în care poate fi aceasta exercitată în raport de fiecare caz de revizuire în parte, procedura de judecată propriuzisă și soluțiile pe care le poate adopta instanța de revizuire.

Capitolul al IV-lea tratează aspecte de drept comparat, preocupându-se de reglementarea revizuirii în legislațiile mai multor state europene (Germania, Franța, Italia, Spania, Republica Moldova), în analiza instituției revizuirii din dreptul nostru procesual civil în comparație cu cea a altor sisteme de drept, fiind vorba în principal de sistemul procesual civil german, în dreptul comparat existând o mare diversitate a căilor extraordinare de atac, unele dintre ele necunoscute de legislația noastră.

În ceea ce privește analiza reglementării revizuirii drept cale extraordinară de atac în legislațiile statelor europene mai sus arătate, cazurile de revizuire identificate au fost însoțite de exemple din jurisprudență, citate punctual ca note de subsol. A fost facilă identificarea de jurisprudență relevantă în materia revizuirii în Spania, aceasta regăsindu-se centralizată la nivelul instanței supreme spaniole, fiind dată spre competența soluționare instanței supreme, spre deosebire de restul legislațiilor cercetate.

Nu s-a dorit limitarea studiului doar la modelul unuia din sistemele de drept european, cum ar fi cel german, ci s-a procedat la culegerea de aspecte specifice și utile din legislația mai multor state, abordarea comparativă justificându-și utilitatea, pe de o parte, pentru analiza similitudinilor existente între reglementarea acestor căi de atac, dar și pentru reliefaarea acelor aspecte care nu se regăsesc în dreptul român și care ar și-ar găsi utilitatea într-o reglementare viitoare.

La fel ca în legislația noastră, marea majoritate a motivelor de revizuire sunt similare cu cele prevăzute la art. 509 alin. 1 C. pr. civ. român și se întemeiază pe împrejurări survenite ulterior pronunțării hotărârii sau pe împrejurări necunoscute de instanță la momentul judecării cauzei, determinând așadar o eroare involuntară a judecății asupra chestiunilor de fapt și care

⁴⁹ Decizia nr. 403 din 7 octombrie 2004, pronunțată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 12 din 5 ianuarie 2005.

determină retractarea hotărârii în detrimentul securității raporturilor juridice.

Legislația din Germania, în materia căilor extraordinare de atac de retractare este similară reglementării din Austria, fiind reglementate drept căi de atac de retractare, acțiunea în anulare – *Nichtigkeitsklage* și acțiuni în rejudecarea cauzei – *Restitutionsklage*, ultima dintre acestea fiind în fapt corespondentul revizuirii din dreptul nostru procesual civil.

Reglementarea revizuirii în dreptul român este similară reglementării instituției omogene din dreptul francez, revizuirea având o lungă istorie în dreptul francez, servind drept model și pentru reglementarea acestei instituții în dreptul procesual civil român, însă cu toate acestea, se observă unele deosebiri, pe larg evidențiate în cuprinsul capitolului destinat reglementării revizuirii în dreptul comparat.

În legislația noastră, motivele de revizuire sunt reglementate foarte clar, cu delimitarea distinctă a fiecărui motiv de revizuire în parte (cu excepția motivului de la art. 509 alin. 1 pct. 3 C. pr. civ. și în care se regăsesc reglementate două motive distincte de revizuire), la fel, în raport de fiecare motiv de revizuire în parte, legiuitorul prevede de când anume începe să curgă termenul pentru exercitarea căii de atac, conform art. 511 C. pr. civ., spre deosebire de legislațiile celorlalte state, unde momentul de debut al termenului de revizuire în funcție de fiecare motiv în parte este opera doctrinei și jurisprudenței.

Dacă în legislația noastră, termenul de revizuire de drept comun este de 30 zile de la data la care partea a luat la cunoștință de motivul de revizuire invocat (același termen fiind prevăzut și în Codul de procedură civilă german și austriac), în celelalte state și care au făcut obiectul analizei de mai sus, termenul de revizuire este mai mare, de pildă în Franța, unde termenul de formulare a cererii de revizuire este de două luni de la momentul în care partea a cunoscut motivul de revizuire, însă nu mai târziu de doi ani de la pronunțarea hotărârii a cărei revizuire se cere, iar în Spania, termenul pentru revizuire este de trei luni de la descoperirea cauzei de revizuire, dar nu mai târziu de cinci ani de la data redactării hotărârii date în cauză.

Legislația română are reglementate cele mai multe motive de revizuire, fiind reglementat un număr de 11 cazuri de revizuire, conform art. 509 alin. 1 C. pr. civ..

Într-un mod cu totul lăudabil, prin reglementarea numeroasă și amănunțită a motivelor de revizuire se asigură un grad de rigiditate și de strictețe al legislației procedurale civile și se protejează principiul securității raporturilor juridice

În *ultimul capitol* a fost realizată o comparație între reglementarea instituției revizuirii în cele două reglementări procesuale civile, respectiv vechiul și noul C. pr. civ., fiind punctate atât asemănările dintre cele două reglementări, cât și aspectele de diferență, cu reliefaarea și a modificărilor care au adus un plus de acuratețe și calitate reglementării acestei căi extraordinare de atac.

Noul C. pr. civ. a păstrat motivele de revizuire prevăzute la art. 322 C. pr. civ. de la 1865, aducându-le anumite corective și procedând la o multiplicare a motivelor acestei căi de atac sub aspectul numerotării.

S-a renunțat la motivul de revizuire prevăzut la fostul art. 322 pct. 1 C. pr. civ., întemeiat pe situația coexistenței unor hotărâri judecătorești ce conțineau dispoziții potrivnice ce nu puteau fi aduse la îndeplinire, modificare binevenită, întrucât, atunci când în dispozitivul unei hotărâri judecătorești se regăsesc dispoziții contradictorii ireconciliabile, partea poate uza de prerogativa lămuririi hotărârii și înlăturării dispozițiilor contradictorii, potrivit art. 443 C. pr. civ..

Motivul de revizuire prevăzut la art. 322 pct. 5 C. pr. civ. de la 1865 a fost scindat în două motive de revizuire distincte cuprinse la art. 509 alin. 1 pct. 5 și 6 C. pr. civ., urmare firească, întrucât în fostul articol au fost comasate două ipoteze distincte.

Situația în care hotărârea s-a dat în temeiul unui înscris declarat fals în cursul sau în urma judecării nu reprezintă un motiv de revizuire nou în peisajul procesual, având corespondent parțial în fostul art. 322 pct. 4 C. pr. civ..

Motivul de revizuire reglementat de dispozițiile art. 509 alin. 1 pct. 4 C. pr. civ. s-a regăsit într-o formă mai puțin concisă și printre motivele de revizuire din vechiul C. pr. civ., cu singura diferență că fostul art. 322 pct. 4 C. pr. civ. făcea vorbire despre sancționarea disciplinară a magistratului în cauză, aspect ce a suscitât controverse cu privire la sfera de aplicare a acestui caz de revizuire și la procurori.

În noua reglementare este expres precizată situația sancționării disciplinare a judecătorului pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, precum și ca sancțiunea aplicată judecătorului să fie definitivă, iar acestea împrejurări să fi fost înrâuritoare asupra soluției pronunțate.

Motivul de revizuire enunțat de art. 509 alin. 1 pct. 5 C. pr. civ. constând în descoperirea, după pronunțarea hotărârii atacate, a unor înscrisuri doveditoare, reținute de partea în folosul căreia a fost pronunțată soluția ori care dintr-o împrejurare mai presus de voința părților nu au putut fi înfățișate l timp, s-a regăsit și în vechea reglementare procesual civilă, la art. 322 pct. 5 C. pr. civ., fiind un motiv de revizuire de tradiție în dreptul nostru, regăsindu-se în C. pr. civ. încă de la redactarea sa inițială.

Motivele de revizuire prevăzute la art. 509 alin. 1 pct. 6, 7 și 8 C. pr. civ. constituie și ele cazuri de revizuire cu tradiție în legislația noastră procesuală, necomportând modificări notabile de-a lungul vremii decât sub aspect terminologic.

Și motivul de revizuire cuprins în art. 509 alin. 1 pct. 9 C. pr. civ. are corespondent în vechea legislație în art. 322 pct. 8 C. pr. civ., fiind introdus pentru prima oară în legislația noastră în 1948 și preluat în aceeași formă și în noul C. proc. civ..

Motivul de revizuire prevăzut la art. 509 alin. 1 pct. 11 C. pr. civ., anume atunci când, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea ce a făcut obiectul acelei excepții, a fost introdus pentru prima dată în legislația noastră procesual civilă prin Legea nr. 177/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale⁵⁰.

Se menține competența de soluționare a cererii de revizuire în favoarea instanței care a pronunțat hotărârea ce se atacă, cu excepția motivul de revizuire întemeiat pe existența unor hotărâri definitive potrivnice⁵¹.

Un alt element de noutate este dat de sancțiunea care intervine în situația nemotivării acestei căi de atac prin însăși cererea de declarare a revizuirii sau înăuntrul termenului de exercitare a acesteia, legiuitorul prevăzând într-o atare situație sancțiunea nulității, conform art. 511 alin. 4 C. pr. civ., sancțiune ce devine incidentă și în ceea ce privește situația motivării celorlalte căi extraordinare de atac.

Pe cale de consecință, în actualul C. pr. civ. este menținută fizionomia motivelor de revizuire din vechea reglementare, fiecare caz de revizuire regăsindu-se reglementat într-un text de lege distinct și cu o formulă mai concisă.

În concluzie, în ultimul capitol al lucrării s-a procedat la reanalizarea aprofundată a textelor legale în materia revizuirii, în ambele reglementări procesuale, în vederea realizării unei comparații punctuale a soluțiilor existente înainte de intrarea în vigoare a actualului Cod

⁵⁰ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 807 din 3 decembrie 2010.

⁵¹ În forma Codului de procedură civilă din anii 1960, competența soluționării cererii de revizuire în cazul descoperii de noi împrejurări, aparținea colegiului civil al tribunalului civil, fiind prevăzută o derogare de la regula generală de competență dată în favoarea instanței care a pronunțat hotărârea. A se vedea în acest sens, Gh. I. Chivulescu, I. V. Socec, *Revizuirea în dreptul procesual al R.P.R.*, Editura Științifică, București, 1961, p. 214.

și a celor consfințite de reglementarea în vigoare, conchizând că actuala reglementare a instituției este nu doar superioară cantitativ, însă și calitativ.

Finalul lucrării înglobează în mod distinct și un subcapitol cuprinzând concluzii și propuneri *de lege ferenda* în materia revizuirii.

Concluzii și propuneri *de lege ferenda*

Prin concluziile prezentate s-a încercat sublinierea celor mai importante idei rezultate în urma analizei efectuate asupra instituției revizuirii în dreptul procesual civil român, cu accent asupra celor mai relevante puncte de reper în ceea ce privește utilizarea practică a acestei instituții.

Una dintre cele mai relevante părți ale lucrării de față o constituie propunerile *de lege ferenda*, materializate nu numai (așa cum se practică deseori) într-o contestare a prevederilor actuale, ci într-o propunere concretă de modificare a articolelor relevante, însoțită de explicații detaliate ale rațiunii pentru care au fost propuse respectivele modificări și de argumente de drept intern și de drept comparat, pentru un efort viitor de modificare a prevederilor legale.

Parte din propunerile *de lege ferenda* sintetizate sunt inspirate din legislațiile altor state europene, astfel cum au fost acestea prezentate în capitolul de drept comparat, o parte din ele justificându-și utilitatea într-o reglementare viitoare, tocmai din analiza punctuală a modalității de reglementare a revizuirii în prezent.

Pe parcursul lucrării, în materia revizuirii, am făcut următoarele propuneri:

- reglementarea în viitor a posibilității ca, în situația admiterii cererii de revizuire, retractării hotărârii judecătorești atacate și soluționării pe fond în mod favorabil a căii de atac, revizuentul care fusese anterior executat silit în baza hotărârii judecătorești retractate ori care a adus benevol la îndeplinire obligația stabilită în sarcina sa, să poată solicita în cadrul aceluiși dosar obligarea celeilalte părți la despăgubiri.

S-ar impune introducerea unei atare dispoziții procesuale pentru situațiile în care revizuentul ar avea câștig de cauză, avându-se în vedere și specificitatea motivelor de revizuire, adeseori fundamentate pe fraudă părții adverse, conduita obstrucționistă a părții adverse, pe împrejurări necunoscute de instanță la momentul judecării cauzei, ce determină așadar o eroare involuntară a judecății asupra chestiunilor de fapt, o judecată fundamentată pe prevederi legale necorespunzătoare în raport de ordinea constituțională sau pronunțată în dezacord cu drepturile și garanțiile consfințite la nivel supranațional.

- reglementarea unui termen maximal unic, obiectiv determinat, în vederea introducerii cererii de revizuire, întocmai ca și în restul legislațiilor europene, de cel mult un an de zile, justificat și de faptul că motivarea căii de atac trebuie să se facă înăuntrul termenului de exercitare a căii de atac, sub sancțiunea nulității, preîntâmpinându-se ca cererea de revizuire să fie nulă parțial, în raportat cu anumite motive de revizuire, cu privire la care termenul de motivare a căii de atac fusese depășit.

Se observă că în legislația noastră, legiuitorul a ales să reglementeze în ceea ce privește termenul de exercitare a căii de atac, atât un moment de plecare subiectiv, cât și un moment determinat obiectiv, pentru motivele de revizuire prevăzute de art. 509 alin. 1 pct. 3, 4, 6 și 7 C. pr. civ., respectiv în cazul acelor motive de revizuire în care aprecierea debutului termenului pentru introducerea căii de atac este intrinsec legată de persoana revizuentului.

Apreciez că nu există nicio justificare ca acest moment obiectiv de la care începe să curgă termenul de exercitare al căii de atac să fie stabilit diferit, respectiv să fie mai mare în cazul anumitor motive de revizuire, impunându-se așadar reglementarea unui termen maximal de un an de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii penale de condamnare a judecătorului, martorului sau expertului ori de hotărârea care a declarat fals înscrisul, iar în lipsa unei astfel de hotărâri, nu mai târziu de 1 an de la data la care partea a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală;

un an de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii de sancționare disciplinară definitivă a judecătorului; un an de zile de la data rămânerii definitive a hotărârilor de casare, anulare sau schimbare pe care s-a întemeiat hotărârea ce se cere a fi revizuită; un an de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii în procesul în care statul ori alte persoane juridice nu au fost apărate deloc ori cu viclenie, respectiv un an de zile de la data dobândirii capacității depline de exercițiu sau de la înlocuirea tutorelui în cazul persoanei puse sub interdicție ori de la înlocuirea/încetarea mandatului curatorului în cazul persoanelor minore ori a celor aflate sub tutelă ori curatelă; un an de la data rămânerii definitive a ultimei hotărâri în cazul contrarietății de hotărâri, astfel încât securitatea raporturilor juridice să nu fie subminată.

- în ceea ce privește retractarea hotărârii întemeiată pe descoperirea unor înscrisuri doveditoare după soluționarea definitivă a litigiului, apreciez că pe viitor se impune extinderea sferei de aplicare a acestui motiv de revizuire și la descoperirea ulterioară a unor piese decisive și care au rămas necunoscute judecătorului, neputând fi înfățișate judecătorului din împrejurări mai presus de voința părții ori pentru că ar fi fost reținute de către partea potrivnică.

Astfel, sfera acestui motiv de revizuire nu ar trebui limitată numai la descoperirea de înscrisuri doveditoare în formă materială (documente de hârtie), ci ar trebui extinsă și la mijloacele materiale de probă admise de lege, constând în înregistrări video, fotografiile etc. și care ar putea avea o influență covârșitoare asupra soluției atacate.

În măsura în care s-ar opta pentru extinderea acestui caz de revizuire dincolo de înscrisurile doveditoare *stricto sensu*, atunci ar trebui extinsă posibilitatea exercitării revizuirii nu doar la ipoteza în care hotărârea pronunțată și atacată fusese fundamentată pe existența unui înscris declarat fals, ci și atunci când aceasta fusese întemeiată pe existența unor mijloace materiale de probă declarate false.

- reglementarea unui nou motiv de revizuire, respectiv atunci când hotărârea s-a dat în temeiul unui mijloc de probă declarat fals în cursul ori în urma judecății, când aceste împrejurări au influențat soluția pronunțată în cauză.

Avându-se în vedere propunerea anterioară, respectiv de extindere a cazului de revizuire prevăzut la art. 509 alin. 1 pct. 5 C. pr. civ. și la descoperirea ulterioară a unor piese decisive, aici putând fi înglobate mijloacele materiale de probă⁵², dar și faptul că acestea pot fi falsificate în varii modalități⁵³, se impune corelativ introducerea unui nou motiv de revizuire, respectiv atunci când hotărârea definitivă ce se cere a fi revizuită a fost fundamentată pe respectivele mijloace materiale de probă, care au fost declarate false în cursul sau în urma judecății, în baza unei hotărâri definitive de condamnare. În cazul în care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, instanța de revizuire se va pronunța mai întâi, pe cale incidentală asupra existenței sau inexistenței infracțiunii de fals⁵⁴, cu participarea și a celui învinuit de săvârșirea infracțiunii.

⁵² În accepțiunea arătată la art. 341 C. pr. civ., respectiv lucrurile care prin însușirile lor, prin aspectul lor ori semnele sau urmele pe care le păstrează servesc la stabilirea unui fapt care poate duce la soluționarea procesului. Sunt, de asemenea, mijloace materiale de probă și fotografiile, fotocopiile, filmele, discurile, benzile de înregistrare a sunetului, precum și alte asemenea mijloace tehnice, dacă nu au fost obținute prin încălcarea legii ori a bunelor moravuri.

⁵³ Putând face obiectul infracțiunii privind falsificarea unei înregistrări tehnice, prevăzută de art. 324 Cod penal.

⁵⁴ De pildă, raportat la condamnarea pentru săvârșirea unor infracțiuni informatice, cum este de pildă infracțiunea de fals informatic prevăzută la art. 325 Cod penal.

- introducerea unei noi condiții de admisibilitate a cererii de revizuire, constând în depunerea unei cauțiuni odată cu introducerea cererii de revizuire, calculată la valoarea obiectului litigiului ori când acesta nu este evaluabil în bani, stabilită în sumă fixă.

Depunerea cauțiunii ar trebui reglementată drept condiție de admisibilitate a cererii de revizuire și se justifică raportat la obiectul căii de atac, constând în hotărâri judecătorești definitive, înzestrate cu autoritate de lucru judecat, astfel că în situația în care revizuentul ar alege, fie prin cererea de revizuire, fie pe parcursul litigiului, să solicite și suspendarea executării hotărârii atacate pe calea revizuirii, nu s-ar mai impune consemnarea unei cauțiuni distincte.

Pe de altă parte, dacă instanța de revizuire a dispus, la cerere, și suspendarea executării hotărârii atacate, iar cererea de revizuire a fost respinsă ca fiind inadmisibilă (fără a fi tranșată pe fond, după reținerea îndeplinirii condițiilor de admisibilitate), atunci ar trebui recunoscută intimatului și posibilitatea de a solicita despăgubiri pentru pagubele derivând din întârzierea executării hotărârii judecătorești, iar suma achitată cu titlu de cauțiune să rămână indisponibilizată, urmând a servi la acoperirea creanței constând în pagubele ce i-au fost cauzate prin temporizarea punerii în executare a titlului executoriu de care beneficiază, respectiv hotărârea judecătorească definitivă.

- regândirea normelor de competență în materia revizuirii, în sensul soluționării căii de atac de către instanța superioară în grad celei care a pronunțat hotărârea a cărei retractare se solicită, având în vedere că finalitatea unui astfel de instrument judiciar o reprezintă anularea unei hotărâri definitive, intrată în puterea lucrului judecat, precum și rigurozitatea cu care trebuie tratate și analizate motivele de revizuire.

- imperativul soluționării cererii de revizuire în două etape, respectiv încuviințarea în principiu și judecarea cererii. O dispoziție procedurală în acest sens ar fi binevenită în viitoarea noastră reglementare procesuală, dacă nu în ceea ce privește toate motivele de revizuire în parte, măcar în privința acelor cazuri de revizuire în care este necesară administrarea unor probe.

Așa, de pildă, s-ar justifica utilitatea soluționării cererii de revizuire în două etape, în situația motivelor de revizuire prevăzute la art. 509 alin. 1 pct. 3, 4 C. pr. civ.

De lege ferenda, instanța de revizuire s-ar putea pronunța asupra admisibilității de principiu a cererii de revizuire printr-o hotărâre judecătorească (sentință ori decizie, în funcție de hotărârea ce se cere a fi retractată), care ar putea fi apelabilă separat, de pildă în termen de 5 zile de la comunicare, urmând ca prin hotărârea judecătorească de admitere în principiu a căii de atac instanța doar să constate admisibilitatea căii de atac și să procedeze la retractarea hotărârii atacate, urmând a fixa mai apoi termen pentru judecata pe fond a căii de atac. Într-o atare situație, instanța de revizuire va pronunța două hotărâri judecătorești, una de anulare/retractare a hotărârii atacate și una în urma judecării în calea de atac⁵⁵.

Procesul de înfăptuire a justiției se află mereu în centrul atenției societății, atât datorită impactului considerabil asupra reglementării relațiilor sociale, prin soluționarea litigiilor de

⁵⁵ În acest caz nici nu ar mai subzista opiniile exprimate în literatura de specialitate cu privire la forma pe care trebuie să o îmbrace actul prin care instanța soluționează în primă etapă cererea de revizuire, respectiv încheierea sau sentință/decizie, în vederea garantării principiului simetriei actelor, în ideea că printr-o încheiere, fie ea și interlocutorie, nu s-ar putea anula o hotărâre. În sprijinul acestei soluții că o hotărâre judecătorească nu poate fi desființată, în sistemul căilor de atac, decât printr-un act procesual de aceeași anvergură și nu prin unul cu caracter inferior, cum ar fi o încheiere. A se vedea în acest sens și M. C. Mocanu, *op. cit.*, p. 330; I. Leș, *op. cit.*, p. 839.

drept și consacrarea apărării judiciare a drepturilor încălcate, cât și prin rolul unic în consolidarea legalității și a ordinii de drept.

În acest context, în procesul civil importanța revizuirii hotărârilor judecătorești definitive este de netăgăduit în procesul de înfăptuire a justiției.

Nu trebuie omis nici că, prin revizuirea hotărârilor judecătorești se atentează la stabilitatea raporturilor juridice, întrucât adeseori în practică se uzează de acest instrument procesual pentru a se repune în discuție soluția fundamentată în actul de judecată, soluție definitivă și care se bucură de autoritate de lucru judecat.

În acest sens, instanțele de judecată au o sarcină dificilă în analiza admisibilității, cât și a temeiniciei unei atare căi de atac.

Pe de altă parte, nu trebuie neglijate rolul și importanța revizuirii hotărârilor judecătorești, ca mecanism eficient în corectarea erorilor judiciare, săvârșite atât ca urmare a unor împrejurări neimputabile instanței de judecată, cât ca urmare a unor împrejurări imputabile instanței ori părților și descoperite ulterior soluționării litigiului anterior, scopul principal al acestei instituții fiind acela de apărare a principiului legalității, sub toate fațetele sale.

Un argument în sprijinul abordării temei propuse este dat de importanța ce ar trebui acordată acestor căi de atac denumite extraordinare, în virtutea condițiilor restrictive în care pot fi exercitate, deosebita atenție cu care trebuie uzat de aceste remedii procesuale, precum și faptul că aceste instituții de drept procesual par a fi umbrite de calea ordinară de atac a apelului, cel mai des uzată în practică.

Calea de atac de retractare a revizuirii a devenit în mod frecvent utilizată de către părți, statisticile instanțelor de judecată relevând o creștere semnificativă a cauzelor cu acest obiect.

Tocmai de aceea, lucrarea de față se dorește a fi un instrument util pentru înțelegerea și aplicarea corectă a regulilor care guvernează materia revizuirii, în contextul diversității motivelor ce pot conduce la promovarea căilor de atac de retractare, cât și datorită consecințelor ce se pot produce ca urmare a admiterii acestora.